

**ПРИХОДЧЕНКО ТЕТЯНА АНАТОЛІВНА**

*к.е.н., доцент, докторант кафедри регіональної економіки і туризму,  
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна*

**ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ  
ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

Україна є досить регіонально різноманітною державою. Регіони відрізняються один від одного структурою економіки, соціальними характеристиками та політичними вподобаннями. В принципі, будь-яка велика країна є регіонально різноманітною і має асиметрію в регіональному розвитку і це є нормальним, проте в умовах сучасної України регіональне різноманіття створює додаткові підстави для розхитування ситуації в країні. За всі роки незалежності України так і не відбулося зближення між регіонами та поширення української ідентичності на їх території. Політика, яку проводили у регіонах місцеві органи влади замість роботи над згуртованістю України, по суті була спрямована на культивування унікальності окремого її регіону. Всі проблеми в регіоні, які часто взагалі не залежать від «центру», а є прямою сферою відповідальності місцевої влади, перекладались на Київ. Тому важливою подією у сучасній регіональній політиці стало прийняття Закону України «Про засади державної регіональної політики», який визначив основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України.

Мета державної регіональної політики – створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення,

додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання.[1]

Реалізація державної регіональної політики здійснюється на основі системи взаємопов'язаних документів, що ґрунтуються на Стратегії розвитку України, Генеральній схемі планування території України, схемах планування територій на регіональному та місцевому рівнях. До документів, що визначають державну регіональну політику, належать: Державна стратегія регіонального розвитку України; План заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України; регіональні стратегії розвитку; плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку; інвестиційні програми (проекти), спрямовані на розвиток регіонів.

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року не містила жодних завдань щодо інтеграції українських регіонів. Різні дослідження у сфері регіонального розвитку та міжрегіональних відносин, в яких ідентифікувались проблеми міжрегіонального відчуження та відцентрових тенденцій, не брались до уваги національними органами влади і не враховувались при розробці стратегічних планувальних документів.

При розробці проекту нової Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (ДСРР–2020), яка була розпочата ще у 2012 році, знову ж таки проблему міжрегіональної відчуженості та певного антагонізму між окремими регіонами України намагались забути. Але після подій у Криму та Донбасі не реагувати на ці проблеми було вже неможливо. Тому нова ДСРР–2020 вперше враховує проблеми регіональної різноманітності та відчуження між регіонами. Так, в ДСРР–2020 констатується: «Події, що відбулися з початку 2014 року на території півострова Крим та у південно-східних регіонах України, є наслідком прорахунків та недоліків державної внутрішньої та зовнішньої політики, в

тому числі і політики регіонального розвитку.» [2] Далі в ДСРР–2020 визначено мету реалізації державної регіональної політики: «створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України з метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, активізації економічної діяльності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних та інших стандартів для кожного громадянина незалежно від місця проживання». Отже, більш активно артикульовано питання єдності держави, і далі щодо регіонів мета державної регіональної політики конкретизується як інтеграція «регіонального економічного, інформаційного, освітнього, культурного простору до загальноукраїнського простору, в якому особа має змогу для самореалізації та підвищення якості життя незалежно від місця проживання (єдність загальноукраїнського простору)». Тобто вперше Україна відкрито задекларувала свої наміри щодо формування єдиного державного простору в межах своєї території на основі міжрегіональної єдності, яка має замінити нині відчутну міжрегіональну напруженість та окремішність регіональних просторів. Фактично у новій ДСРР–2020 мова йде про велику роботу із згуртованості держави.

У цілому інституційно-правове підґрунтя регіонального розвитку та регіонального управління в Україні і досі не сформовано. Багато у чому це пояснюється тим, що переважна більшість інституційних процесів в трансформаційний період не має фіксованого характеру, а являє собою високомобільні структури. Українські інститути регіонального розвитку сьогодні саморозвиваються в складних умовах, підпадаючи під вплив як постійної модифікації нових технологій (соціальних, політичних, економічних), так і під вплив еволюції організаційних структур суспільного розвитку (йдеться про розвиток місцевого самоврядування, формування громад тощо). Поряд з цим ситуацію ускладнюють чинники як

зовнішнього походження (на кшталт світової фінансової та економічної кризи, процесів формування (або розпаду) міжнародних регіональних угруповань), так і внутрішнього (на кшталт дестабілізації політичної ситуації в країні; відсутності партнерських відносин на рівні «держава – регіон» та підвищення патерналістських очікувань щодо державної допомоги при вирішенні проблем місцевого регіонального розвитку). За таких обставин невірноваженість керованих і некерованих систем, що самоорганізуються на регіональному рівні, лише посилюється. На практиці це проявляється у формуванні вкрай складних та часто суперечливих відносин на рівні «центр – регіон», «регіон – регіон», «регіон – громада». Одним з проявів цього стають жваві дискусії стосовно розуміння стратегії, принципів та критеріїв проведення в Україні адміністративно-територіальної реформи та реформи місцевого самоврядування; прийняття національної концепції планування просторового розвитку та визначення місця і ролі регіонального розвитку у загальних процесах модернізації національного господарства тощо.

Отже, основою розробки теоретичних аспектів та практичних заходів щодо оптимізації та систематизації законодавства у сфері регіонального управління є формування та додержання системи відповідних принципів, ігнорування яких негативно позначатиметься на характері і сутності правового регулювання даних суспільних відносин. До таких принципів доцільно віднести:

✓ принцип верховенства права передбачає відповідність нормативно-правових актів положенням Конституції та законів України;

✓ принцип демократизму полягає у створенні умов для громадського контролю. Специфічність цього принципу полягає у необхідності забезпечення гласності у процесі реформування законодавства;

✓ принцип соціальної доцільності означає, що кінцевою метою реформування законодавства з питань регіонального управління є впорядкованість правової бази і, на цій основі, забезпечення позитивної динаміки показників соціально-економічного розвитку;

✓ принцип наукової обґрунтованості вимагає, щоб процес удосконалення нормативно-правової бази базувався на сучасних досягненнях науки і практики, досвіду міжнародного законодавства;

✓ принцип системності та узгодженості означає певну послідовність, поступовість у законотворчості, взаємозв'язок і взаємодію законодавчих актів;

✓ принцип пріоритетності загальновизнаних норм і принципів міжнародного права щодо національного законодавства означає його узгодження з нормами міжнародного, європейського права, з тими Конвенціями, угодами, які ратифікувала або до яких приєдналася Україна. Це буде сприяти досягненню необхідного рівня адекватності правової системи України праву ЄС.

Підсумовуючи вищевикладене необхідно зазначити, що на сьогоднішній день правова база управління соціально-економічним розвитком на регіональному рівні знаходиться, все ще, на стадії формування та реформування, являє собою сукупність правових норм, прийнятих за різних історичних та економічних умов, певна частина яких відповідає вимогам часу, а інша – застаріла і не може адекватно регулювати процеси управління соціально-економічним розвитком на регіональному рівні.

Проведений аналіз показує, що в Україні в основному сформована законодавчо-нормативна база для запровадження низки інструментів стимулювання розвитку регіонів. Проте вона потребуватиме постійного вдосконалення, тому що практичні кроки з упровадження цих інструментів виявляють нові нерегульовані питання. Водночас потребують

вдосконалення концептуальні засади щодо стимулювання розвитку регіонів. Це означає насамперед необхідність зміщення акцентів із прямих до опосередкованих інструментів стимулювання, зміцнення партнерських відносин між місцевою владою і місцевим бізнесом. Державна політика в сфері стимулювання розвитку регіонів повинна передбачати заохочення розвитку всіх регіонів: сильних і слабких, донорів і реципієнтів.

Таким чином, удосконаленню функцій інституту державного регіонального управління допоможе вирішення наступних завдань:

1) ідея регіонального згуртування повинна стати основоположною ідеєю українського державотворення. В Україні потрібно закріпити конституційний принцип економічного вирівнювання потреб регіонів, а основним завданням при застосуванні механізмів стимулювання розвитку регіонів має бути необхідність зміцнення економічної цілісності держави, розширення партнерських відносин у галузі міжрегіональної інтеграції;

2) необхідно прискорити запровадження інструментів стимулювання розвитку регіонів, передбачених Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів». [3] Слід активізувати організаційну роботу для практичного запровадження Угод щодо регіонального розвитку в кількох регіонах та розроблення й запровадження Програм подолання депресивності територій з відповідними витрати в Держбюджеті України;

3) стимулювання розвитку регіонів насамперед покликано сприяти підвищенню конкурентоспроможності регіональних економік за рахунок вдосконалення їхніх структур. Тому вторинною метою регіонального стимулювання є посилення конкурентної позиції стимульованого підприємства в структурно слабкому регіоні. Перевага повинна надаватись малим та середнім підприємствам, здатним діяти на міжрегіональному рівні, у промисловому виробництві та комунальній інфраструктурі.

### Література:

1. Закон України «Про засади державної регіональної політики» – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T150156.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T150156.html).
2. Постанова Кабінету Міністрів України № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» від 06.08.14р. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
3. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.